

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 100 — K, za naročnike v inozemstvu 140 — K letno. Posamezna številka po K 2.—.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 1 K za vsako peti-vrstico. Priloge stanejo poleg poštne še 50 K.

Telefon uredništva št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 2 K — vin. dvakrat . . . 1 . 50 za nadaljnja uvrčenja od peti-vrste po 60 vin. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo ljubljanskega Poverjenišva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvo naročnine posebej plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravištvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, VII., Celovška cesta 33 I

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklame tije so proste poštne.

Centralistična ali avtonomistična zakonodaja in uprava šolstva.

Boj za šolsko zakonodajo v naši državi je v prvih obdobjih že viden v enakih skupinah kakor se je vršil v Avstriji. Eden prvih skupnih zakonov v naši državi bo šolski zakon.

Tri skupine se bodo postavile proti šolskemu zakonu, ki jih lahko delimo v avtonomistično — separatistično s povdarnostjo lokalnega patriotizma, v konfesijsko, ki bo poleg prvega povdarjala tudi konfesijski moment proti zakonu, in v stvarno skupino z ozirom na principijelne in upravne pomisleke proti zakonu.

V glavnem se pripravljajo na boj proti centralistični šolski zakonodaji takozvani avtonomisti in klerikalizem; vendar je velika razlika med avtonomisti, ki so vodili boj proti centralistični šolski zakonodaji v Avstriji in avtonomisti, ki ga pripravljajo danes pri nas.

Avtonomistično stališče je bilo v Avstriji opravičljivo, ker se državna ideja ni krila z nacionalno idejo. Avtonomisti so bili poleg Italijanov tudi Slovani, katerim je šlo za boj z avtonomnega obstanka; centralisti so bili pa Nemci, ki so hoteli na podlagi državne ideje dobiti hegemonijo nad slovanskimi narodi v državi in pospešiti germanizacijo. V naši državi je danes naša višja nacionalna ideja hkrati tudi državna ideja. Kdor se čuti pravega Jugoslavana, ta se mora izreči za državo in mora pomagati odstraniti lokalni patriotizem.

Vzporedno z bojem z državno ustavo se bje boj za temelj šolske zakonodaje in uprave.

Avtonomija v šolstvu je toliko opravičljiva, da se šolskim korporacijam za posamezne pokrajine ne veže rok in se jih ne ovira z zakonom, ter se jim da možnost — če so dani pogoji — da lahko dosežejo čimvišji smoter v svojem področju in se jih ne ovira v razvoju; na drugi strani pa se zaostali delom države predpiše z zakonom minimum, ki ga zahteva država od splošne ljudske izobrazbe.

Izpričevalo in merilo za stopnjo kulture države ni izobrazba posameznih prebivalcev, in posejudojih stanov ali razredov, temveč je ravno splošna izobrazba, ki jo goji osnovno šolstvo. Ona je temelj tega, kar potrebuje država in šolska uprava, da izpelje reforme na višjih stopnjah šolstva.

Vzajemnost in strpnost troimenega naroda zahteva, da se pri upravi šolstva ne forsira jezikovnih nadvladanj, pred pravice in nasilnih asimilacij. Na jasnem si moramo tudi biti, da je državno edinstvo in zveza, državna ideja in državni interes prvi in da za njim stoji avtonomistične in separatistične pravice lokalnega patriotizma; enako tudi dolžnosti, ki jih imajo pokrajinske edinice izpolnjevati do splošnosti in do države.

Potrebo centralne šolske zakonodaje narekuje tudi potreba regeneracije bodočih generacij v državnem čustvovanju, da bo izšla naša država kot enotna pomoljena sila na politično in kulturno polje Evrope in svetovne trgovine; gre torej tudi za to, da se v vseh državljanih vzbudi čut jugoslovanskega državljanstva in se ga v njih ohrani. Državljanstvo pa zahteva, da vsak državljan da svojemu otroku tako vzgojo, ki pospešuje in položi

podlago državnemu blagostanju in državni eksistenci.

V vsakomur mora biti torej prepričanje, da je celotno šolstvo stvar državne zakonodaje in da mora v državnem interesu ostati nadalje kot njena naloga. Pravica in dolžnost državne zakonodaje je, da postavi pravila, ki določajo pojme, bistvo, naloge in smoter šolstva in njega notranjo, splošno veljavno potrebo. Ugotovitev teh vodilnih principov je državna zadeva, partikularna izvedba istih je stvar krajevnih edinic: splošno in skupno v šolstvu pripade državi, posebnosti in krajevne potrebe so pa stvar krajevne uprave.

Gre torej za politični centralizem v zakonodaji in za upravno čim širše pravice, čim širšo avtonomijo in decentralizacijo; na podlagi tega načela je učiteljsko poverjenišva UJU v Ljubljani tudi sestavilo svoj »Načrt šolskega zakona za kraljevino SHS«.

Državni interes zahteva, da pridemo čimprej iz kaosa zakonitih določb in odredb, v katerem se danes nahajamo na šolskem polju in dobimo čimprej enoten državni šolski zakon.

Še srbohrvaščina.

Moja mati se je včasih jezila na dekleta, vrnivša se po kratkodobni službi v Zagrebu, češ, štirinajst dni je dekle služilo na Hrvatskem, pa noče več znati domače govornice! Pred kratkim sem čital list slovenskega vojaka iz srbske garnizije. Tudi ta ni več pisal slovenski, akoravno je šele par mesecev v Srbiji. Pismo ni bilo sicer pisano v cirilici, ali slog je bil že skoraj popolnoma srbohrvaški. Popolnoma prav ima torej tovariš R. Ž. s svojo trditvijo, da imamo pravzaprav le en jezik. Štokavščina je pač našemu do pismene jezika se povzpelemu narečju tako slična, da ne dela nikakih preglavic Slovencev, ki jih razmere zaneso med bratce. Le tiskana cirilica je veliko napotje za naše ljudi, ker je ne znajo čitati. Razni napisi, objave, časopisi — vse to dela na nje strahovito nenavaden vtis, da se jim zdi svet tuj, ko je vendar tako zelo naš. Ko se tam doli priuče tiskani cirilici, spregledajo kakor slepci. »Saj so to tudi naše besede,« se jim razjasni v duši in občutek tujiščine uplahne.

Mi pa debatiramo o slovničnem poslu v 3. šolskem letu, o slovnicah, čitankah itd., ali do tega se še nismo povzpeli, da bi prišli za praktično plat. Brez učil za tiskano cirilico smo dosedaj poučevali le pisano. O Božiču je sicer izšla Srbska početnica, ali ista se ne more uvesti iz denarstvenih ozirih na marsikateri šoli; zato bi storil hvalevredno delo založnik, ki bi izdal primeren nastenski abecednik. Druga praktična plat tega pouka je vaja pravilnega naglaševanja pri čitanju. Ker ima štokavščina popolnoma drugačen naglas, je marljiva vaja neizogibno potrebna. Pojasnjevanje besed, iskanje smisla iz prečitane stavka, pripovedovanje prečitanih beril, kakor tudi prosti razgovori tvorijo važno jezikovno vajo. Slovnico si pa prihranimo za zadnje šolsko leto in še tukaj obravnavajmo le najvažnejše razlike med slovenskimi in srbohrvaškimi oblikami. Predpogoj temu pouku mora biti natančno znanje slovenske slovnice.

Nikar pa ne uvajamo štokavščine v 3. šolsko leto! Ako pričnemo s tem poukom že na srednji stopnji, navadili bomo učence strahovite kolobocije; saj

otroci na srednji stopnji še ne obvladajo svojega lastnega pismenega jezika! V tretjem šolskem letu še otrok ne zna pravilno naglašati svoje lastne govornice, pa hočete z njim čitati hrvatske knjige? Tam mu še dela preglavice slovenski dual, a seznanjati ga hočete z narečjem, ki istega sploh ne pozna? V 3. in 4. šolskem letu vadimo slovensko sklanjo in sprego, a otroka mi hočete zmešati s srbohrvaškimi oblikami? Je li to potrebno?

Hočemo li ohraniti slovenščino čisto in lepo, in za opustitev iste še ni prišel čas, potem pričnimo s srbohrvaščino v 5. odnosno 6. šolskem letu. Zadostuje popolnoma! Ako se pa odločimo za popolno pohrvačenje, pa pričnimo takoj s prvim šolskim letom. Sorodnost narečij jamči za uspeh.

Zalčanov.

SIMO POHORŠKI:

Deška ročna dela.

»Kaj pa je tebe treba bilo?« si je te dni mislil marsikdo, ko je čital v 20. številki »Učiteljskega Tovariša« naredbo Poverjenišva za uk in bogočastje o uvedanju deških ročnih del v osnovno šolo, vendar pa najbrž ni bilo nikogar, komur bi bil ta vzklil ušel radi tega, ker smatra novi predmet nepotrebnim, marveč majali smo z glavami, ker se nam vsled sedanjih razmer zdi rokotvorni pouk le težko mogoč.

Res nam bode delal novi predmet v začetku velikanske težkoče, ker manjkajo zanj skoraj vsi predpogoji, kakor polja, hlevi, delavnice, orodje, zadostno izvežbanje učiteljev, toda prej ko se lotimo dela, tem bolje za nas in za stvar.

Zapreke tudi niso nepremagljive. Povodom izvedbe agrarne reforme in uvedbe proforsorskih plač za duhovnike bode mnogokje mogoče dobiti potrebno zemljo in prostore za delavnice, tvornica za učila in kaznilnice bi mogle izdelovati ceno orodje in ker se je gojila marsikje ta ali ona panoga deških ročnih del, zamoremo učitelji v kratkem zbrati toliko izkušenj, da imamo navodil za začetek pouka več kot dovolj in nam ne bode treba prenašati šolskih delavnic iz nemških mest na naša kmetijska tla. Sčasoma se bodo predpogoji zboljšali, naše izkušnje bodo številnejše in mogoče bode urediti rokotvorni pouk sistematično, kolikor bode sploh potreba.

Naša prva naloga je, da hitro zberemo tozadevne izkušnje in pričujoče vrstice imajo namen, povzročiti, da tovariši, ki so se že ukvarjali z rokotvornim poukom, podajo svoje misli o njem. Tudi jaz si usojam izreči o predmetu nekaj besed.

Smoter pouka deških ročnih del bode: vzbujati v učencih veselje do koristnega dela, navajati jih k samostalnosti, uriti jim roko in oko ter poglabljati znanje obravnavane učne stvarine.

Za doseg tega cilja delovati, je dolžnost vseh stopinj osnovne šole; nižja in srednja stopnja naj pripravljata na pouk v deških ročnih delih, ki se goji v pravem pomenu besede še le na najvišji stopnji.

Glavni predpogoj za uspešen rokotvorni pouk je risanje iz spomina in po predstavah, vsled česar se mora risanje od 1. šolskega leta naprej gojiti na ta način. Na srednji stopnji bi bilo treba temu predmetu odmeriti na teden po 2 uri.

Na srednji stopnji je že mogoče risanju temeljnih geometričnih oblik pridružiti rokotvorne vaje, n. pr. učenci izde-

lujejo iz papirja ali lesa po meri pravokotne in kvadratne ploskve, ravnila, trikotnike, priproste okraske in razne druge primerne predmete, ki se dajo izgotoviti največ z nožem. Škoda, da moramo pogrešati plastelin! Ilovice ne priporočam za delo v šolski sobi. Ročna dela srednje stopnje naj bodo po možnosti domače naloge.

Učence navajamo k delu, ako jih vadijmo, da sami pazijo na snago, prinašajo redno svežo vodo, oskrbujejo tablo i. t. d. Jaz imam svoj razred vedno snažen, čeravno so mi šolske služkinje že po cele tedne štrajkale. Mojemu tovarišu zbiraajo učenci za šolski vrt gnoj po okrajni cesti, ki vodi mimo šole, in nobeden kmet še ni ugovarjal. Šolsko življenje sploh nudi zadosti priložnosti, da vzbujamo v otrocih veselje in voljo do dela.

Reden pouk v deških ročnih delih spada v najvišji razred, oziroma oddelek. Snov nam kažejo življenske potrebe prebivalcev šolske občine, a večkrat nam jo poda pouk v ostalih predmetih.

Ker pa je ogromna večina naših osnovnih šol podeželnih, je naravno, da se bodemo pri pouku deških ročnih del morali v prvi vrsti ozirati na potrebe kmetijstva. Da mnogo kmetijskih otrok ne ostane zvestih rodni grudi in se zgubi po mestih, rudnikih in tovarnah, nas ne sme motiti: dobro je, da spozna kolikor mogoče mnogo ljudi, kako mnogostranska in umna so poljedelčeva opravila in kako težaven in lep je kmetijski stan. Za šole v velikih mestih bode seveda treba drugega učnega načrta.

Ko bodo podeželske osnovne šole dobile velike vrte in poskusna polja, vzorne hleve za kravico ali vsaj za kozo, za pujske, kunce in kokoši in ko bode pri vsaki šoli stal lep čebelnjak, bode pač za vse učence višje stopnje dovolj prilike za ročna dela: opravila na vrtu, polju in v hlevu, a v zimskem tečaju in ob deževnih dneh razna popravila in izdelovanje novih potrebščin, kakor orodja, ročev, zabojev, košar, polic i. t. d.

Kjer se goji kakšna domača obrt, mora se pouk v deških ročnih delih ozirati tudi na njo. Posebno važno bi bilo, uvajati v to obrt narodne motive.

Razum potreb vsakdanjega življenja nudi tudi šolski pouk mnogo stvarine za rokotvorne vaje, s katerimi se more poglabljati obravnavana snov.

Če n. pr. pri pravopisju ponavljamo pisavo lastnih imen, imamo lepo priliko, da z učenci izmenjamo nekaj tipičnih izvesnih tabel naših obrtnikov, ki svetu glasno kažejo nizko jezikovno izobrazbo mnogih rokodelcev in branjecev.

Kadar obravnavamo katero geometrično osnovno telo, naj ga mladina izgotovi iz lepenke — najboljša predvaja za kartonažna dela — izrezuje iz lesa in izdeluje priproste predmete z isto obliko.

Bliža se naroden praznik in tedaj naj mladina pod našim vodstvom sama okinja slavnostni prostor. Pri zgodovinskem pouku bi se morali životopisi mož, ki so s svojim velikim umom in vztrajnim delom preobrazovali svet, vsaj z isto vne- mo obravnavati kot biografije velikih vojakov in politikov. Ravno tako moramo otrokom pri zemljepisnem pouku dokazovati, da le plodonošno delo osrečuje človeški rod.

Če govorimo o koristi in varstvu ptic, izdelujemo takoj tudi hišice za krmjenje in valilnice za razne krilate pevce, ali če opozarjamo na škodo glodavcev,